

Han glömmer aldrig den elfte september

Han heter Humphrey i förnamn efter filmskådespelaren Humphrey Bogart. Men exakt varför vet han inte.

– Det var min far som gillade Bogart och hans sätt att vara, säger Humphrey Gratica Torres samtidigt som han tar ut en nygräddad capriccosa ur den stora blänkande ugnen.

■ Klockan är fem över tre på eftermiddagen denna onsdag i Gråbo centrum. På pizzerians bakkbord i grå granit arbetar Humphrey Gratica Torres med fem pizzor samtidigt. Snabbt och vant kavlar han ut de runda degbullarna, grundar sedan med mörkröd tomatås och fyller på med olika ingredienser efter kundernas önskemål.

På menyn finns 37 olika pizza-varianter att välja mellan. När Humphrey själv får bestämma brukar det dock inte bli några konstigheter; allra helst äter han en klassisk inbakad calzone med skinka och ost.

– Men skriv att det är degen som är hemligheten bakom en god pizza, säger han och visar med en tydlig min att mer av denna hemlighet tänker han inte avslöja för mig.

■ Att han skulle bli pizzabagare var inget han drömde om som liten. När han firade sin tjugoförsta dag den 7 september 1973 i hemstaden Santiago i Chile hade han aldrig någonsin sett eller smakat en pizza.

Fyra dagar senare – tisdagen den 11 september – slog militären till och störtade landets folkvalde president Salvador Allende.

– Jag jobbade som vanligt den dagen och från vår fabrik kunde vi se hur stridsflygplanen dök och bombade presidentpalatset. Sedan kom militären och tog över fabriken, som förstatligats av Allende, och vi var tvungna att avbryta arbetet och gå hem.

Militärkuppen kom inte som någon överraskning för Humphrey. Han hade nyligen gjort sin militär-

tjänstgöring och av övningarnas uppläggning hade han förstått att det inte var någon yttre fiende som skulle bekämpas.

■ Efter militärens maktövertagande följde en tid av terror. Många fängslades eller bara försvann. Efter-

som Humphrey varit politiskt aktiv i en ungdomsbrigad inom Socialistpartiet och i fackföreningen på sin arbetsplats, kände han att marken började brännas under fötterna.

– Dessutom riskerade jag som reservist att bli inkallad igen och beordrad att skjuta mot civila, så jag bestämde mig för att lämna Chile, berättar han.

Som många andra tog han vägen över Anderna till Argentina där han hamnade i Buenos Aires. Här åt Humphrey Gratica Torres sitt livs första pizza i ett gatukök.

Och här fick han flyktingstatus och ganska snart också ett jobb på en av stadens större restauranger.

– Vi hade plats för 250 gäster. Min uppgift var att sköta espressomaskinen, en stor sak med plats för tolv koppar samtidigt.

■ Men Humphrey kände sig inte trygg i Argentina; också här visade militären tecken på att vilja blanda sig i politiken. Så efter ett och ett halvt år i Buenos Aires fortsatte han via Bolivia, Peru och Ecuador tillbaka till Chile i hemlighet.

Där tog han kontakt med svenska ambassaden i Santiago som efter tre dagar satte honom på ett plan

HUMPHREY GRATICA TORRES

Ålder: 50 år

Yrke: Pizzabagare och restaurangägare

Bor: På Rådmanngatan mitt i Kungälv

Familj: Hustrun Kristina Arvidsson, döttrarna Catalina, Amelia och Elsa

Intressen: Musik, särskilt afrokubanska tongångar; han har spelat med grupperna Neltume och Melao

till Stockholm. Efter en lång flygresa med mellanlandning i Monrovia i Liberia landade han på Arlanda en varm sommarkväll och blev inkvarterad på ett hotell i närheten.

– Mitt i natten vaknade jag av att solen lyste in i rummet och jag gick upp för att äta. Men när jag kom ner i matsalen förstod jag att det var flera timmar kvar till frukost. Den ljusa sommarnatten var min första upplevelse av Sverige.

■ De följande sex månaderna tillbringade Humphrey på en flyktingförläggning i Moheda i Småland. Därefter kom han till Göteborg och här fick han lära sig svenska. Han fick också utbildning till bilplåtslagare och jobbade sedan i drygt sju år på Volvo och fyra år på en mindre verkstad på Hisingen.

Men så en dag behövde hans bror Juan Carlos hjälp i sin pizzabutik i Bellevue.

– Min brorsa har nästan alltid hållit på med pizzor och nu blev jag anställd av honom. Jag fick öva mig i tre dagar och sedan kastade han ut mig till vargarna, säger Humphrey och skrattar.

I september 1989 frågade några chilenska vänner om bröderna ville ta över deras pizzabutik i Gråbo centrum. Efter lite betänketid bestämde de sig och nu blev de kompanjoner på lika villkor. Det har de inte ångrat; verksamheten har gått bra.

En dag år 2000 blev lokalen intill deras butik ledig och efter förhandlingar med fastighetsägaren och banken kunde de öppna ett hål i väggen och inreda den restaurang de drömt om.

I dag bor Humphrey i Kungälv tillsammans med sin fru Kristina, som är distriktssköterska i Kärra,

och två tonårsdöttrar. Kristina träffade han 1985 på en fest i Guldheden. Han beskriver henne som en ”våldigt stark kvinna”.

– Hon var intresserad av salsa och annan latinamerikansk musik och jag föll för hennes sätt att dansa. Och så hade hon bra värderingar; hon vill alltid vara ärlig mot andra människor.

■ Kristina kommer från Henån på Orust och dit till svärföräldrarna i Klevdal åker Humphrey gärna när han känner att han behöver komma bort från storstaden.

– Att få ta båten och sticka ut och fiska vitling i Strömmarna är avkoppling för mig. Genom Kristina har jag fått svenska rötter, säger han.

Humphrey beskriver Sverige som ”sitt andra hem i världen”, det första är och förblir Chile. I januari 1991 tog han med familjen och svärföräldrarna dit under två månader för att visa varifrån han kommer.

Men det brukar gå flera år mellan besöken i hemlandet. Senast han var där var för tre år sedan när en brorsdotter gifte sig.

– Sedan vi öppnade restaurangen är det svårt att få tiden att räcka till. Det är jobbet som gäller nästan alla dagar i veckan. Men så länge det är roligt och folk kommer till oss så trivs jag med det, säger Humphrey.

LARS NETTERFORS

lars@netterfors.se

• Publicerad i **Göteborgs-Posten** i november 2003.